SELETUSKIRI

Eesti seisukoht nõukogu otsuse eelnõu kohta, mis käsitleb EL-i ja USA vahelise piiri- ja viisamenetluste alase andmevahetuse raamlepingut

Kokkuvõte
USA on seadnud viisavabastusprogrammis osalevatele riikidele uue nõude teha tihedamat koostööd piirijulgeoleku valdkonnas. Selleks tuleb luua mehhanism, mis võimaldab EL-i liikmesriikidel ja USA-l vahetada teavet isikute kohta, kelle puhul võib piiri- või viisamenetluses esineda julgeoleku- või avaliku korra risk. Nõude täitmist hakatakse hindama alates 2027. aastast ning sellel on otsene mõju riikide võimalusele jätkata osalemist USA viisavabastusprogrammis.

EL-i ja USA vahel kokku lepitud raamleping loob selle koostöö jaoks ühised reeglid. Raamlepinguga nähakse ette piiratud ulatuses automaatne andmevahetus isiku tuvastamiseks ning võimalus vahetada täiendavat teavet üksnes põhjendatud juhtudel. Samuti sätestatakse andmekaitse põhimõtted, sealhulgas andmete kasutamise eesmärgid, säilitamise piirangud, isikute õigused ja sõltumatu järelevalve nõuded. Konkreetne andmevahetus ning tehnilised lahendused lepitakse hiljem kokku liikmesriikide ja USA vahel sõlmitavates kahepoolsetes rakenduslepingutes.

***Eesti toetab** raamlepingu allkirjastamist ja ajutist kohaldamist. Eesti hinnangul annab raamleping vajaliku õigusliku aluse koostööks USA-ga ning tagab, et andmevahetus toimub selgete reeglite ja piisavate andmekaitsemeetmete alusel. Arvestades, et USA alustab partnerluse nõude täitmise hindamist juba 2027. aastal, on oluline raamleping kiiresti sõlmida, et Eesti saaks alustada kahepoolse rakenduslepingu läbirääkimisi ning valmistuda partnerluse tehniliseks rakendamiseks. See aitab tagada Eesti jätkuva osalemise USA viisavabastusprogrammis.*

1. SISSEJUHATUS

Euroopa Komisjon esitas Nõukogu otsuse ettepaneku, mille raames taotleb liikmesriikidelt mandaati Euroopa Liidu (edaspidi EL) ja Ameerika Ühendriikide (edaspidi USA) vahelise piiri- ja viisamenetluste alase andmevahetuse raamlepingu (COM(2026)484) allkirjastamiseks ja ajutiseks kohaldamiseks. Raamlepinguga sätestatakse üldised põhimõtted andmevahetuseks liikmesriikide ja USA pädevate asutuste vahel piiri- ja viisamenetluses identiteedi kontrollimiseks, sõelumiseks ja tasutakontrolli tegemiseks eesmärgiga selgitada välja reisijast või taotlejast lähtuv võimalik oht riigi julgeolekule ja avalikule korrale. Andmevahetust puudutavad spetsiifilised tingimused vastavalt liikmesriigi õigusruumile ja tehnilistele võimalustele tuleb sätestada liikmesriikide kahepoolsetes lepingutes USA-ga. Arvestades, et hoolimata läbirääkimistest EL raamistiku üle ei ole USA teinud järeleandmisi nõudest rakendada uus partnerlus 2026. aasta lõpuks, on oluline võimalikult kiire raamlepingu sõlmimine, et liikmesriigid sh Eesti saaksid alustada läbirääkimistega kahepoolsete lepete üle ja tegevustega andmevahetuse rakendamiseks. Alates 2027. aastast hakkab USA pädev asutus (USA sisejulgeolekuministeerium) esmase või jätkuva viisanõudest loobumise programmis osalemise hindamise käigus kaaluma iga riigi vastavust piirijulgeoleku tagamise tõhustatud partnerluse nõudele.

Raamleping sõlmitakse EL-i ja USA vahel ning liikmesriigid lepingut ei allkirjasta. Liikmesriigid peavad selle lepingu tingimustega arvestama kui sõlmivad USA-ga partnerluse kahepoolse rakenduslepingu.

Vabariigi Valitsuse otsuse eelnõu ja seletuskirja koostasid Siseministeeriumi EL-i ja välissuhete osakond ning piirivalve- ja rändeosakond (info@siseministeerium.ee). Valdkonna eest vastutab sisejulgeoleku asekantsler Joosep Kaasik (joosep.kaasik@siseministeerium.ee).

2. TAUST

2022. aastal kehtestas USA viisavabastusprogrammis osalevatele ja osalemist taotlevate riikidele uue nõude sõlmida partnerlus piirijulgeoleku tagamise tõhustamiseks (*Enhanced Border Security Partnership*, edaspidi Partnerlus). Tegemist on viisanõudest loobumise programmis osalemise eeltingimusega, mille eesmärk on tugevdada kahepoolset teabevahetust ning parandada reisijate taustakontrolli ja julgeolekuriskide hindamist. Partnerluse eesmärk on rakendada reaalajas teabe, sealhulgas biomeetriliste andmete vahetamine isikute kohta, kes reisivad või kavatsevad reisida USA-sse.

Kuna USA nõudmine puudutab otseselt EL-i pädevuses olevat ühtse viisapoliitika kujundamist ja viisavabaduse vastastikkuse põhimõtet ning Schengeni ala piirimenetlusi ja on seotud EL-i isikuandmete kaitse raamistikuga, siis ei ole liikmesriikidel võimalik sõlmida kahepoolset partnerlust ilma EL-i ühtse õigusraamistikuta. Täna on EL-i õigusraamistik olemas raskete ja terrorismi ennetamiseks ning tõkestamiseks (*PCSC Umbrella Agreement*[1]), kuid puudub piiri- ja lühiajalise viibimise menetluste kontekstis. Seetõttu andsid liikmesriigid 16. detsembril 2025. aastal Nõukogu otsusega[2] Euroopa Komisjonile mandaadi alustada läbirääkimisi EL-USA raamlepingu üle. Raamlepingu läbirääkimised lõppesid 23. juulil 2026. aastal ja 10. septembril 2026. aastal esitas Komisjon eelnõu nõukogu otsuse kohta.[3]

Partnerluse lepingud tuleb sõlmida hiljemalt 31. detsembriks 2026, mille järel hindab USA sisejulgeolekuministeerium riikide vastavust sellele nõudele viisanõudest loobumise programmi raames. Arvestades USA nõuet rakendada partnerlus alates 2026. aasta lõpust, teeb komisjon ettepaneku kohaldada raamlepingut ajutiselt võimalikult kiiresti kuni ametliku jõustumiseni.

---

[1] Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vaheline süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmisega seotud isikuandmete kaitse kokkulepe; https://eurlex.europa.eu/eli/agree_internation/2016/2220/oj/eng.

[2] Nõukogu 16. detsembri 2025. aasta otsus (EL) 2025/2640, millega antakse luba alustada läbirääkimisi Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelise raamlepingu üle, mis käsitleb piirimenetluste ja viisataotlustega seotud julgeolekukontrolliks ja isikusamasuse kontrollimiseks vajalikku vastastikust teabevahetust (ELT L, 19.12.2025).

[3] Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelise raamlepingu (mis käsitleb piirimenetluste ja viisataotlustega seotud isikusamasuse kontrollimiseks ning tausta- ja julgeolekukontrolliks vajalikku teabevahetust) allakirjutamise ja selle ajutise kohaldamise kohta, COM(2026) 484.

3. NÕUKOGU OTSUSE SISU

Nõukogu otsuse ettepaneku *preambulis* märgib Euroopa Komisjon, et EL-i ja USA vahel on peetud läbirääkimisi raamlepingu üle, mis käsitleb piirimenetluste ja viisataotlustega seotud isikusamasuse kontrollimiseks ning tausta- ja julgeolekukontrolliks vajalikku teabevahetust. Raamlepinguga luuakse EL-i ja USA vahelise piirijulgeoleku tagamise tõhustatud partnerluse jaoks ühine teabevahetuse raamistik. Samuti võimaldatakse liikmesriikidel sõlmida USA-ga kahepoolseid lepinguid raamlepingu kohaldamisalasse kuuluvates küsimustes, tingimusel et need on kooskõlas raamlepingu ja liidu õigusega.

Preambulis sätestatakse ühtlasi, et raamlepingu kohaldamise lõpetamisel või peatamisel tuleb vastavalt lojaalse koostöö põhimõttele lõpetada või peatada ka liikmesriikide ja USA vahelised asjaomased kahepoolsed lepingud. Lisaks nähakse ette raamlepingu ajutine kohaldamine alates selle allkirjastamisest kuni jõustumiseks vajalike menetluste lõpuleviimiseni. Samuti käsitletakse Taani ja Iirimaa osalemisega seotud erisusi ning märgitakse, et Euroopa Andmekaitseinspektoriga on konsulteeritud.

Artikkel 1 annab loa kirjutada EL-i nimel alla EL-i ja USA vahelisele raamlepingule, mis käsitleb piirimenetluse ja viisataotlustega seotud isikusamasuse kontrollimiseks ning tausta- ja julgeolekukontrolliks vajalikku teabevahetust, eeldusel, et leping hiljem sõlmitakse.

Artikkel 2 sätestab, et raamlepingu artikli 27 lõige 4 punkti c kohaselt[4] suuniste andmisega seotud liidu meetmed võtab vastu Euroopa Komisjon. Enne selliste meetmete vastuvõtmist peab komisjon nõukogu aegsasti teavitama ning arvestama liikmesriikide väljendatud seisukohtadega. Vajaduse korral teavitatakse ka Euroopa Parlamenti.

Artikkel 3 näeb ette raamlepingu ajutise kohaldamise kuni selle jõustumiseni. Lepingu ajutise kohaldamise alguskuupäev avaldatakse Euroopa Liidu Teatajas.

Artikkel 4 sätestab, et otsus jõustub selle vastuvõtmise päeval.

Käesoleva Nõukogu otsuse ettepaneku juurde esitatud *lisa 1* sisaldab EL-i ja USA vahelise raamlepingu teksti, mis reguleerib piirimenetluste ning reisiloa- ja viisataotlustega seotud isikusamasuse kontrollimiseks ning tausta- ja julgeolekukontrolliks vajalikku teabevahetust.

Raamlepingu I osa moodustavad üldsätted, kus on toodud lepingu eesmärk, olulisemate mõistete definitsioonid, skoop ja mõju. Lepingu eesmärk on teabevahetus piiri- või lühiajalise viibimise loa (viisa, reisiluba) menetlustes osalevate isikute kohta, arvestades isikuandmete kaitse vajadusi. Seejuures on oluline vastastikkuse põhimõte järgimine andmevahetuse mahtude, andmeliikide ja kvaliteedi osas. Andmevahetuse skoobis on nii liikmesriigi kui USA kodanikud ja kolmandate riikide kodanikud, kellel on tuvastatud lepingupoolega side (elamisluba, viisa) ja kelle suhtes on põhjendatud kahtlus, et ta võib kujutada tõsist ohtu

[4] Raamlepingu artikkel 27 lõige 4 punkti c kohaselt annab lepingupoolte poolt moodustatud ühiskomitee suuniseid raamlepingu tõlgendamise ja rakendamise kohta.

avalikule korrale või julgeolekule. Juhul kui USA teeb oma kodanike suhtes kategoorilise erandi keelduda andmete esitamisest, on liikmesriikidel õigus otsustada, et ka kõigi EL-i kodanike suhtes tehakse erand. Raamleping ei mõjuta muid koostöökanaleid ega teabevahetust, mida käsitletakse muudes USA ja EL-i ning USA ja liikmesriikide vahelistes lepingutes.

Raamlepingu II osa sätestab teabevahetuse põhimõtted ja tingimused. Automaatne andmevahetus piiri- või lühiajalise viibimise menetluses toimub vaid piiratud ulatuses. Kooskõlas vajalikkuse ja proportsionaalsuse põhimõttega nähakse raamlepinguga ette, et automaatselt vahetatakse üksnes andmeid, mis on vajalikud isiku tuvastamiseks. Kui piiri- või viisamenetluses on alust arvata, et isik võib kujutada tõsist ohtu riigi julgeolekule või avalikule korrale, võib lepingupool saata teisele automaatse sõrmejäljeinfo päringu, millele saadetakse automaatne vastus tabamuse või selle puudumise kohta. Tabamuse korral lisatakse ilma viivituseta info isikuga seotud riski taseme kohta arvestades seejuures riigi õigusruumi ja tehnilist võimekust. Andmevahetuse täpsustamine (sh mis on ohutaseme indikaatorid, vahetatavad sõnumid ning nende edastusaeg) toimub raamlepingu järgi kahepoolsetes lepingutes arvestades poolte tehnilise võimekusega ja õigusruumiga. Igasuguse täiendava informatsiooni vahetamine isiku kohta saab toimuda taotluse korral ja ainult inimese otsusel ja vahendusel läbi kahepoolses lepingus kokku lepitava kontaktpunkti. Selles osas nähakse ette ka teabe vahetamisest keeldumise põhjused (teabe edastamine võib takistada pooleliolevat kriminaaluurimist, olla ohuks riigi suveräänsusele, julgeolekule, avalikule korrale või on vastuolus seaduste või rahvusvaheliste kohustustega), mida võib kasutada teabevahetuse mis tahes etapis.

Raamlepingu III osa sätestab isikuandmete kaitse põhimõtted. Isikuandmeid tohib töödelda ainult raamlepingus sätestatud eesmärgil. Raamleping piiritleb tingimused andmete edastamiseks partnerriigi ametiasutustele ja kolmandatele riikidele, kuhu tohib andmeid edastada vaid ametiasutustele ja andmed andnud riigi nõusolekul. Isikuandmete edasine töötlemine võib toimuda üksnes eesmärkidel, mis ei ole vastuolus algse eesmärgiga. Isikuandmeid tohib säilitada vaid nii kaua kui see on vajalik ja asjakohane, kustutamise tähtajad lepitakse kokku kahepoolsetes lepingutes ja andmete säilitamise vajadust hinnatakse regulaarselt. Sätestatakse läbipaistvuse põhimõte, indiviidi õigus oma andmetele juurdepääsuks ning nende parandamiseks. Lepingupooled peavad tagama, et kehtestatud oleksid tõhusad haldus- ja õiguskaitsevahendid üksikisikutele õiguskaitse tagamiseks, samuti sõltumatud järelevalvemehhanismid.

Raamlepingu IV osa sätestab kohustuse luua lepingupolte esindajatest koosnev ühiskomitee eesmärgiga teha järelevalvet raamlepingu täitmise üle, lahendada poolte vahelisi vaidlusi ja pakkuda juhiseid lepingu tõlgendamiseks ja rakendamiseks.

Raamlepingu V osa lõppsätted reguleerivad lepingu peatamise ja lõpetamise tingimusi, samuti kehtivust ja jõustumist. Raamleping on tähtajatu. Lepingupool saab selle peatada või lõpetada saates kirjaliku noodi diplomaatiliste kanalite kaudu. Raamlepingu peatumisel või lõpetamisel peavad peatuma või lõppema ka selle alusel sõlmitud kahepoolsed lepingud. Kui liikmesriigi staatus viisanõudest loobumise programmis muutub, on tal õigus raamlepinguga

ette nähtud teabevahetus peatada. Raamlepingu ajutise kohaldamise alustamisega on kiire, arvestades USA seatud tingimust, et partnerluse nõuet tuleb rakendada 2026. aasta lõpus. Neid asjaolusid arvesse võttes on komisjon teinud ettepaneku hakata raamlepingut ajutiselt kohaldama niipea kui võimalik ja teha seda seni, kuni raamlepingu jõustumiseks vajalikud lepinguosaliste sisemenetlused on lõpule viidud.

4. ÕIGUSLIK ALUS, SUBSIDIAARSUSE JA PROPORTSIONAALSUS

4.1. Õiguslik alus

Vastavalt EL toimimislepingu (ELTL)[5] artikli 16 lõikele 2 kehtestavad Euroopa Parlament ja nõukogu seadusandliku tavamenetluse kohaselt eeskirjad füüsiliste isikute kaitse kohta seoses isikuandmete töötlemisega liidu institutsioonides, organites ja asutustes ning liikmesriikides liidu õiguse reguleerimisalasse kuuluva tegevuse puhul. Vastavalt ELTL artikkel 77 lõike 2 punktidele a ja b võtavad Euroopa Parlament ja nõukogu seadusandliku tavamenetluse kohaselt vastu meetmed, mis käsitlevad ühtset poliitikat viisade ja muude lühiajaliste elamislubade ja välispiire ületavate isikute suhtes teostatavat kontrolli suhtes. Arvestades, et raamleping sätestab andmevahetuse tingimused ja isikuandmete kaitse põhimõtted piiri- ja lühiajalise viibimise menetluse kontekstis on Eesti hinnangul materiaalõiguslik alus raamlepingu sõlmimiseks kohane.

Lepingule allakirjutamise lubamist käsitleva kavandatava otsuse menetlusõiguslik alus on ELTL artikli 218 lõige 5.

4.2. Proportsionaalsus ja subsidiaarsus

Tulenevalt EL-i lepingu (ELL)[6] artiklist 5 lõikest 3 võtab EL nendes valdkondades, mis ei kuulu liidu ainupädevusse, kasutusele meetmeid ainult niisuguses ulatuses, mil liikmesriigid ei suuda ise riigi, piirkonna või kohaliku tasandi puhul saavutada meetmega kavandatud eesmärke.

Isikuandmete töötlemist EL-is reguleerib liidu isikuandmete kaitse üldmäärus 2016/679 (edaspidi GDPR), välja arvatud juhul kui isikuandmete töötlemine toimub õiguskaitseasutuste poolt. Viimasel juhul reguleerib isikuandmete töötlemist määrus 2016/680, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist. GDPR artikli 46 lõike 2 punkt a reguleerib isikuandmete edastamist kolmandatele riikidele või rahvusvahelistele organisatsioonidele. See punkt sätestab, et asjakohase andmekaitse tagamiseks võib andmeid edastada avaliku sektori asutuste või organite vahelise õiguslikult siduva ja täidetava dokumendi (instrumendi) alusel. Kui õiguskaitseasutuste vahel toimuva andmevahetuse raames on isikuandmete kaitse põhimõtted kokku lepitud EL-USA raamlepingus, siis piirikontrolli- ja viisamenetluse kontekstis isikuandmete töötlemiseks ja edastamiseks sellist lepingut ei ole. Tagamaks vajalikud meetmed isikuandmete kaitseks ei piisa ainult liikmesriikide tasandist,

[5] Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon.
[6] Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud versioon.

vaid vajalik on raamlepinguga sätestada üldised ja GDPR-iga kooskõlas olevad põhimõtted, millele liikmesriigid saavad tugineda kahepoolsete lepingute sõlmimisel.

Raamlepingus sätestatu on taotletavate õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks sobiv ja aitab kaasa õiguspärase eesmärgi saavutamisele. Raamleping aitab tagada EL ühtse viisapoliitika vastastikkuse põhimõtet ja loob isikuandmete kaitse raamistiku piiri- ja viisamenetluse kontekstis. Raamleping on nende eesmärkide saavutamiseks mõõdapääsmatult vajalik ja on vastavuses subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõttega.

5. MÕJUDE HINNANG

Raamlepingu allkirjastamine võimaldab Eestil alustada USA-ga läbirääkimisi kahepoolse andmevahetuslepingu sõlmimiseks ja rakendamiseks. Raamlepingu mõjud saabuvad seega läbi selle alusel sõlmitud kahepoolse lepingu.

5.1. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhtlusele

EL-USA raamleping sätestab põhimõtted ja alused andmevahetuseks USA pädeva asutusega, mis võimaldab liikmesriigil sh Eestil kahepoolsetes lepingutes kokku lepitud andmevahetuse kaudu ligipääsu USA Sisejulgeolekuministeeriumi andmebaasile ja seeläbi tuvastada välispiiril ja viisamenetluses identiteedipettuseid ning ära hoida selliste isikute saabumist liikmesriiki, kes võivad kujutada ohtu avalikule korrale või julgeolekule. 2008. aastal sõlmis Eesti USA-ga kokkuleppe raskete kuritegudega võitlemise ja nende ennetamisel tehtava koostöö tõhustamiseks.[7] Koostöö viisa- ja piirimenetluses võimaldab veelgi tõhusamalt ära hoida ebasoovitavate isikute Eestisse saabumist. Seega on raamlepingul ja selle alusel sõlmitavatel kahepoolsetel lepingutel positiivne mõju julgeolekualase koostöö tugevdamisel USA-ga ning rändega seotud ohtude ärahoidmisele.

Raamlepingu sõlmimine mõjutab läbi selle alusel sõlmitavate kahepoolsete lepingute välissuhtlust. Kuna USA on seadnud viisavabadusprogrammis jätkuva osalemise tingimuseks andmevahetuse rakendamise piiri- ja viisamenetluses, siis on EL-USA raamlepingu sõlmimine oluline eeldus, et Eesti saaks asuda sõlmima selleks kahepoolset lepingut ning asuda seda rakendama. Eesti osaleb USA viisavabadusprogrammis alates 2008. aastast. Eesti osalemine viisavabadusprogrammis on olnud oluline tähis Eesti ja USA välispoliitilistes suhetes, mis näitas Eesti lõimimist läänelikku julgeoleku- ja majandusruumi ning kinnitas riikidevahelist sügavat usaldust. Eesti jätkuv osalemine viisavabadusprogrammis on üks tegureid, mis kujundab Eesti rahvusvahelist mainet ning rahvusvahelisi suhteid.

5.2. Sotsiaalsed mõjud

Raamlepingu alusel sõlmitud kahepoolse lepingu rakendamine mõjutab Eesti kodanike võimalust jätkuvalt viisavabalt reisida USA-sse. Täna saavad Eesti kodanikud reisida USA-sse lühiajaliselt kuni 90ks päevaks ilma viisata kui neil on biomeetriline reisidokument ja nad on eelnevalt saanud elektroonilise reisiloa (ESTA). Eesti Panga reisistatistika andmetel oli 2025.

[7] Eesti Vabariigi valitsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsuse vaheline raskete kuritegudega võitlemise ja nende ennetamisel tehtava koostöö tõhustamise leping; https://www.riigiteataja.ee/et/akt/13064751.

aastal Eesti residentide (nii kodanikud kui ka elanikud) USA külastuste koguarv 22 563.[8] Eesti viisavabaduse programmist väljaarvamisel muutuks viisade taotlemise vajaduse tõttu reisimine USA-sse Eesti kodanikele keerulisemaks ja kulukamaks.

Tagamaks ühetaolisuse ja vastastikkuse põhimõtte rakendamist isikuandmete töötlemisel ja isikuandmete kaitseks vajalikud meetmed kooskõlas liidu isikuandmete kaitse üldmäärusega, sätestab raamleping isikuandmete kaitse põhimõtted, piirab andmete töötlemis eesmärgi ja edastamise tingimused partnerriigi ametiasutustele ja kolmandatele riikidele. Raamlepingus sätestatud isikuandmete kaitse põhimõtted on järgimiseks nii liikmesriikidele kui ka USA-le kahepoolsete rakenduslepingute sõlmimisel. Oluline on põhimõte, et automatiseeritud andmevahetus võib toimuda vaid piiratud ulatuses turvalise andmevahetuskanali kaudu kui on põhjendatud kahtlus, et teise lepingupoolega seost omav isik võib kujutada ohtu avalikule korrale või julgeolekule. Täiendava informatsiooni edastamine saab toimuda vaid pädeva asutuse töötaja otsusel. Raamleping ei ole iseenesest isikuandmete edastamise õiguslik alus. Tegelik andmevahetus toimub liikmesriigi ja USA vastutava asutuse vahel sõlmitava kahepoolse lepingu alusel. Seepärast on oluline kahepoolse lepingu ettevalmistamisel jälgida, et kavandatav andmevahetus oleks eesmärgipärane ja proportsionaalne arvestades hõlmatavaid andmekogusid, edastatavaid andmeid ja kohaldatavaid kaitsemeetmeid.

5.3. Mõju riigiasutuste korraldusele, infotehnoloogilisele arendustele ja avaliku sektori kuludele

Raamlepingu allkirjastamise järgselt saab selle alusel alustada USA-ga kahepoolset suhtlust viisavabaduse jätkumise tingimuseks seatud partnerluse rakendamise üle. Peamised partnerluse kahepoolse rakendamisega seotud asutused on:

- Siseministeerium, kes vastutab raamlepingu alusel kahepoolse lepingu sõlmimise eest;
- Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi PPA), kes vastutab viisamenetluste ja piirihalduse eest;
- Välisministeerium, kes vastutab välislepingute menetlemise eest;
- Justiits- ja Digiministeerium, kes vastutab isikuandmete kaitse ja kriminaalõiguse poliitika eest;
- Eesti Kohtuekspertiisi Instituut (edaspidi EKEI), kes vastutab ekspertiisivaldkondade andmekogude pidamise eest;
- Registrite ja Infosüsteemide Keskus (RIK), kes vastutab IT-arenduste eest Justiits- ja Digiministeeriumi haldusalas
- Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus (SMIT), kes vastutab IT-arenduste eest siseministeeriumi haldusalas.

Partnerluse rakendamiseks tuleb Eestil USA-ga sõlmida kahepoolne andmevahetusleping ja arendada riiklikke andmebaase. Kahepoolse lepingu ettevalmistamisel on vajalik Justiits- ja Digiministeeriumi ning Välisministeeriumi osalus ja panus. Arendada tuleb lahendus turvaliseks isikuandmeid sisaldavate andmevahetussõnumite vahetamiseks. Tõenäoliselt tuleb arendada nii PPA kui ka EKEI ja Justiits- ja Digiministeeriumi andmebaase. Täpsemat mõju

[8] Eesti residentide välisreisid, Eesti Pank, https://statistika.eestipank.ee/et/p/1410/r/2832/2621.

riigiasutuste korraldusele, infotehnoloogilistele arendustele ja avaliku sektori kuludele on võimalik hinnata pärast partnerluse rakendamiseks vajaliku kahepoolse andmevahetuse tingimustes (andmete ulatus ja maht, logimine, infoturbemeetmed, intsidentidest teavitamine, statistika kogumine jm) kokkuleppimist.

6. EESTI SEISUKOHT JA PÕHJENDUS

Eesti toetab Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelise raamlepingu, mis käsitleb piirimenetluste ja viisataotlustega seotud isikusamasuse kontrollimiseks ning tausta- ja julgeolekukontrolliks vajalikku teabevahetust, allakirjutamist ja selle ajutist kohaldamist.

Põhjendus: Eesti jaoks on oluline, et EL-USA raamleping on kahepoolsete lepingute sõlmimisel liikmesriigile õiguslikuks raamiks ja toeks, sest lepingu tingimused on siduvad nii liikmesriigi kui ka USA vastutavale asutusele. Raamleping tagab piisavad ühised kaitsemeetmed ja fikseerib olulised põhimõtted nagu andmevahetuse vastastikkuse printsiip, automaatse andmevahetuse minimaalsuse põhimõte, täiendavate andmete edastamine üksnes pädeva asutuse töötaja hinnangul ja otsusel ning isikuandmete töötlemise piirangud partnerluse rakendamisel.

Arvestades, et hoolimata läbirääkimistest EL raamistiku üle, ei ole USA teinud järeleandmisi nõudest rakendada uus partnerlus 2026. aasta lõpuks ja asub selle rakendamist hindama viisavabaduse programmi raames 2027. aastast, on oluline võimalikult kiire raamlepingu sõlmimine ja kohaldumine, et Eesti saaks alustada läbirääkimistega kahepoolsete lepete üle ja tegevustega partnerluse rakendamiseks. Tegelik partnerluse rakendamine ja andmevahetus toimub liikmesriigi ja USA vastutava asutuse vahel sõlmitava kahepoolse lepingu alusel. USA hindab viisavabastusprogrammis osalevaid riike iga kahe aasta tagant. Eesti viimane hindamistsükkel algas 2025. aasta sügisel ja lõppes positiivse tulemusega 2026. aasta märtsis. Uus hindamistsükkel algab seega eelduslikult 2027. aasta sügisel, milleks peab olema mitte ainult sõlmitud kahepoolne leping, vaid ka tehtud arendused partnerluse rakendamiseks.

7. KOOSKÕLASTAMINE

Eesti seisukohtade väljatöötamisse kaasati Välisministeerium ja Justiits- ja Digiministeerium.. Arvamuse andis Justiits- ja Digiministeerium ning sellega arvestamine kajastub seletuskirja lisas 1 – Kaasamistabel.